

Державний заклад
«ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ імені К.Д.УШИНСЬКОГО»
Навчально-науковий інститут фізичної культури спорту та спеціальної освіти
Кафедра спеціальної та інклюзивної освіти

**ПРОБЛЕМИ СПЕЦІАЛЬНОЇ ТА ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ І
РЕАБІЛІТАЦІЇ**

Матеріали XXVIII всеукраїнської науково-практичної конференції

Одеса 2025

УДК 376

П781

ДРУКУЄТЬСЯ ЗА РІШЕННЯМ

Вченої Ради ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д.Ушинського» (протокол № 5 від 30.10.25р.)

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Гончар І.Л. – професор, доктор педагогічних наук, професор кафедри спортивних дисциплін Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького

Кисличенко В.А. – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри спеціальної та інклюзивної освіти ННПІ імені О.В.Сухомлинського НУК імені адмірала Макарова

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

*Головний редактор – професор **Форостян О.І.***

*Відповідальний редактор – професор **Соколова Г.Б.***

*Технічний редактор – доцент **Начинова О.В.***

Члени редколегії:

Арнаутова Л.В. – доцент, кандидат медичних наук, доцент кафедри спеціальної та інклюзивної освіти Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К.Д. Ушинського;

Лещій Н.П. – професор, доктор педагогічних наук, професор кафедри спеціальної та інклюзивної освіти Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К.Д. Ушинського;

Маматова З.Р. – старший викладач кафедри спеціальної та інклюзивної освіти Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К.Д. Ушинського;

Орленко І.М. – доктор філософії, доцент кафедри спеціальної та інклюзивної освіти Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К.Д. Ушинського;

Григорєва Л.В. – директор, вчитель-методист, спеціаліст вищої категорії Одеської спеціальної школи № 75 I-II ступенів Одеської міської ради Одеської області.

Проблеми реабілітації: Збірник наукових праць, Одеса, / редколегія О.Ф.Форостян та ін. – Одеса: видавець Букаєв Вадим Вікторович, 2025. – 208 с.

УДК 376

ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» 2025

Красовська К, ІННОВАЦІЙНІ ОСВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ РЕАЛІЗАЦІЇ НАСТУПНОСТІ Й ПЕРСПЕКТИВНОСТІ ДОШКІЛЬНОЇ ТА ПОЧАТКОВОЇ ЛАНКАМИ ОСВІТИ	69
Кривонігова О.В., Паніна М.А. КОМПЛЕКСНИЙ ПІДХІД ДО РОЗВИТКУ МОВЛЕННЯ У ДІТЕЙ З РОЗЛАДАМИ АУТИСТИЧНОГО СПЕКТРУ СЕРЕДНЬОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	72
Начінова О.В., Ганган А.С. РАННЯ ДІАГНОСТИКА ТА ЇЇ ЗНАЧЕННЯ В КОРЕКЦІЇ РОЗЛАДІВ МОВЛЕННЯ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	76
Начінова О.В., Георгієва В. ІГРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ В ЛОГОПЕДИЧНІЙ РОБОТІ НА ПОЧАТКОВІЙ ЛАНЦІ ОСВІТИ	79
Начінова О.В., Поплімах Ю. ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ДІТЕЙ ІЗ ЗАТРИМКОЮ МОВЛЕННЄВОГО РОЗВИТКУ	83
Привалова О.С., Стахова Л.Л. ІНТЕЛЕКТУАЛЬНІ ІГРИ ЯК ЗАСІБ ПОДОЛАННЯ МОВЛЕННЄВИХ ПОРУШЕНЬ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	87
Соколова Г.Б., Бойко А. КОРЕКЦІЯ ДИСПРАКСІЇ У ДОШКІЛЬНОМУ ВІЦІ	91
Соколова Г. Б., Козій К. О. МОНТЕССОРІ-ТЕРАПІЯ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ЗВ'ЯЗНОГО МОВЛЕННЯ У ДІТЕЙ ІЗ ЗНМ СЕРЕДНЬОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	96
Соколова Г.Б., Никифорова Ю.С. ПІСОЧНА ТЕРАПІЯ ЯК МЕТОД КОРЕКЦІЇ ПОРУШЕНЬ МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ	100
Соколова Г.Б., Пенковська А.В. ЦИФРОВА СЮЖЕТНО-РОЛЬОВА ГРА В УМОВАХ ГЕЙМІФІКАЦІЇ ЯК ІННОВАЦІЙНИЙ ІНСТРУМЕНТ РОЗВИТКУ ГРАМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДОШКІЛЬНИКІВ ІЗ ЗАГАЛЬНИМ НЕДОРОЗВИТКОМ МОВЛЕННЯ	105
Соколова Г.Б., Чередник К.С. КОРЕКЦІЯ МОВЛЕННЄВИХ ПОРУШЕНЬ У ДІТЕЙ СЕРЕДНЬОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ АРТ-ТЕРАПІЇ	109
Форостян О.І., Анкудінова В. КОРЕКЦІЙНА РОБОТА З ДІТЬМИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З РОЗЛАДАМИ АУТИСТИЧНОГО СПЕКТРУ	112
Форостян О. І., Артишева К. О. КОРЕКЦІЯ МОВЛЕННЕВОГО РОЗВИТКУ У ДІТЕЙ ІЗ АУТИЗМОМ	115
Форостян О.І., Афтанас М.Є. ЗАСТОСУВАННЯ ЛОГОПЕДИЧНОГО МАСАЖУ У КОРЕКЦІЇ МОВЛЕННЄВИХ ПОРУШЕНЬ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	119
Форостян О. І., Варга В.-Д.М. КОРЕКЦІЯ МОВЛЕННЯ У ДОШКІЛЬНИКІВ ІЗ ЗНМ	122
Форостян О.І., Гаркава М.М. РОЗВИТОК МОВЛЕННЄВОГО ДИХАННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ	124
Форостян О.І., Ковалів Р. ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ФОРМУВАННІ МОВЛЕННЕВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	128
Форостян О.І., Москаль Д. КОРЕКЦІЯ ДІСГРАФІЇ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ	130
Форостян О.І., Стоколос А. КОРЕКЦІЯ ДИСЛЕКСІЇ У ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ	133
Форостян О.І., Тарнавська А.Ф. ВПЛИВ ІГРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА РОЗВИТОК ЛЕКСИЧНОЇ СТОРОНИ МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ З ТЯЖКИМИ ПОРУШЕННЯМИ МОВЛЕННЯ	136
Форостян О. І., Фертіченко Н. РОЛЬ ІГРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНО-КОМУНІКАТИВНИХ НАВИЧОК У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З ТЯЖКИМИ ПОРУШЕННЯМИ МОВЛЕННЯ	140

Форостян О.І., Анкудінова В.

**КОРЕКЦІЙНА РОБОТА З ДІТЬМИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ
З РОЗЛАДАМИ АУТИСТИЧНОГО СПЕКТРУ**

Постановка проблеми. Розлади аутистичного спектру це широке коло розладів, пов'язаних з аномальною поведінкою, які характеризуються якісними порушеннями соціальної взаємодії, вербальної та невербальної комунікації, стереотипними патернами поведінки, інтересів та активності. Група розладів аутистичного спектру надзвичайно різноманітна, в котру входять як тяжкі порушення розвитку, так і легші і навіть прикордонні розлади. Якісне порушення комунікації є одним з головних діагностичних критеріїв РАС і виявляється майже у всіх дітей із аутизмом. Проблема підбору правильного шляху логопедичної корекції, а саме добору методики враховуючи різнобічність дітей з РАС буде актуальною ще не один рік.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження особливостей порушення мови при розладах аутистичного спектру дають змогу більш тонкої діагностики, а також спрямованої корекції комунікативних порушень за допомогою певних методик. Що знайшло своє відображення у працях таких українських авторів як: Н.В. Базима; Т.В. Скрипник; В. Тарасун; Л.О. Юрченко; Л.В. Олтаржевська; Т.А. Малюченко; С.В. Худак; Н.М. Мягких; Шеремет М.К; Коломієць Ю.В. та інших.

Труднощі в соціальній взаємодії і спілкуванні з іншими людьми пояснюються тим що діти та дорослі з РАС мають «атиповий» мозок, який по іншому сприймає і обробляє інформацію, зокрема соціальну. Базальний рівень пояснення аутизму пов'язан з генетикою. Тобто генетичний фактор органічного ураження ЦНС, лише в 10% випадків може супроводжуватись ураженням головного мозку (нейрофіброматоз, фенілкетонурія, синдром ламкої Х хромосоми та інші). Досліджується можлива роль аутоімунних процесів в ураженні мозку [4, с.112-113]. Зазвичай діти з РАС до повноцінної комунікації не здатні, зокрема мовленнєвої. Т.В. Скрипник надає дуже виразне визначення терміну «Комунікація - (від лат. Communico-роблю спільним, пов'язую, спілкуюся) – це обмін інформацією між індивідами за посередництвом спільної системи символів, смисловий складник соціальної взаємодії. В зв'язку зі зниженням мовленнєвої активності потрібно враховувати особливості комунікативно-мовленнєвої діяльності дитини [2, с.236-237].

Виклад основного матеріалу дослідження. З розвитком мовленнєвої активності паралельно створюється передмова для подальшого розвитку мовлення: розвиток слухового сприймання; розвиток мовленнєвого дихання; розвиток мімічної та артикуляційної моторики; розвиток загальної та дрібної моторики; накопичення пасивного словникового запасу [1].

Важливо своєчасно виявити мовні труднощі, раніше зрозуміти їх причину, а також приступити до корекції, тому, що саме мова робить великий вплив на загальний розвиток особистості дитини. Проводити корекційну

роботу по формуванню мовленнєвої активності за допомогою різних методик: арт-терапія; ігрова терапія; ігри-хороводи; ігрова терапія "SonRise"; ігрова терапія "Мифне"; "Floortime" (час, проведений на підлозі); методика полегшеної комунікації; ТЕАССН підхід. Методів альтернативної комунікації: система допоміжної альтернативної комунікації Alternative Augmentative Communication – AAC; жестова мова American Sign Language – ASL; комунікативна система обміну картинками Picture Exchange Communication System – PECS; комунікативні дошки; Makaton (назва жестово-символьної системи комунікації); а також різноманітні комунікативні пристрої з синтезаторами мовлення.

В ході корекційно-логопедичної корекції можливо використовувати як традиційні, так і нетрадиційні методи роботи для дітей з розвитком аутистичного спектру. Такі як:

- Методику Марії Монтессорі - це створення предметно-просторового середовища у якому дитина зможе найповніше реалізувати свої природні здібності та задатки;
- Технологію раннього навчання Глена Домана -особливу увагу будемо приділяти карткам з зображенням різних предметів зі словами. Під час навчання за методикою будуть стимулюватись чуттєві органи зору, та буде досягатись різке посилення активності мозку загалом;
- Пальчиковий ігротренінг (розвиток дрібної моторики) – рухи пальців рук стимулюють розвиток центральної нервової системи та пришвидчують мовлення дитини, вони є одним з чинників його формування;
- Тістопластика - вона розвиває фантазію, знімає надлишкове емоційне напруження, вчить посидючості. Завдяки такому виду діяльності полегшується робота внутрішніх органів, адже в процесі маніпуляції з тістом відбувається природний масаж біологічно активних точок, розташованих на долонях та пальцях рук, що позитивно впливає на загальне самопочуття;
- Ниткографія – цей метод дає змогу вирішувати відразу декілька дидактичних завдань: удосконалювати зорове сприймання; розвивати зорово-моторову координацію; формувати плавність, ритмічність і точність рухів; готувати руку дитини до письма;
- Елементи методики АВА терапії (Метод прикладного аналізу поведінки) – це поведінкова корекція аутизму, її головне завдання – допомогти дитині з певними порушеннями в розвитку адаптуватися до навколишнього середовища та взяти активну участь в житті суспільства;
- Елементи сенсорно інтеграційної терапії – це процес, під час якого приймають, розрізняють і опрацьовують відчуття, що їх отримують, через різні сенсорні системи: зорову, слухову, нюхову, тактильну, пропріоцептивну, вестибулярну;
- Пісочна терапія- пісок це унікальний матеріал, а заняття з ним захоплений процес, який спонукає до творчості, розслабляє та надихає. Завдяки пісочній терапії проводиться корекція поведінкових та емоційних розладів у дітей з РАС;

- Крупотерапія - дозволяє розкрити індивідуальність дитини. Це і тренування дрібної моторики рук і розвиток уяви та фантазії. Крім того занурення рук у крупу – гарний заспокійливий засіб для малечі, особливо корисний він у гіперактивних дітей;

- Логоритміка – це низка вправ та ігор що поєднує в собі музику і рухи, музику і слово. Сприяє розвитку слухової уваги та фонематичного слуху, міміки, загальної та дрібної моторики, розвитку і корекції слухо-зорово-рухової координації [4].

Дослідження в області нейропсихології стали вагомим практичним інструментом що дозволило залучити нові діагностичні та психокорекційні прийоми відновлення психічних функцій, раннього і більш точного обстеження локальних уражень мозку, а також розкрити особливості онтогенезу мозкових механізмів більшості психічних процесів та функцій. Одночасно нейропсихологія стала потужним імпульсом до перегляда основних уявлень про структуру психічних процесів та вищих психічних функцій, найважливішим засобом створення теорії мозкової організації психічної діяльності. В логопедичній корекції для дітей з РАС потрібно використовувати нейровправи які будуть спрямовані на нестандартну діяльність мозку. Як приклад це використання елементів «Нейробіки», а саме такі вправи: «Переверніть з ніг на голову». Це в буквальному значенні цієї фрази. Коли ви дивитеся на правильно розташовані речі, ваша права «вербальна» сторона мозку швидко їх розпізнає. А коли ви їх перевернете до гори ногами, ваша права сторона мозку включиться в роботу і спробує розпізнати форму, колір, кількість і т.ін. (переверніть малюнки, фотографії, годинник, іграшки тощо). «Міняйтеся місцями за столом». Поміняйтеся місцями з дитиною за столом, тоді зміниться положення, яке вона займає, отже і дивитися на кімнату та оточуючих дитина вже буде по – іншому. «Вчіться розпізнавати речі на дотик». Вправи з нейробіки можна урізноманітнювати самостійно. Можна придумати щось своє, головне – це різноманітність. Основна складова так званого фітнесу для мозку: дивувати свідомість та змушувати клітини мозку працювати за новою, незвичайною для нього схемою [3].

Висновки та перспективи. Мовленнєва активність і діяльність грає величезну роль для всіх людей, особливо для дітей з РАС. Таким чином, логопедична робота з аутичними дітьми має свою специфіку, яка обумовлена особливостями вищої нервової діяльності, психологічними особливостями дітей із РАС, а також характером симптоматики, механізмів, структури мовного порушення цих дітей. Для дитини з РАС необхідна тривала, постійна допомога, яка потребує використання певних методик і особливої підготовки як педагогів, і близьких, їхнє кохання, терпіння і витримка.

Список використаних джерел:

1. Базима Н.В. Розвиток мовлення дітей з аутизмом. Харків: Кенгуру, 2018. 144 с.
2. Скрипник Т.В. Феноменологія аутизму. Київ: Фенікс, 2010. 320 с.

3. Стадніченко А.О. Методична розробка. «Нейробіка для дітей». URL: <https://vseosvita.ua/library/metodicna-rozrobka-statta-nejrobika-dla-ditej-207385.html> (дата звернення: 10.10.2022). Всеосвіта, 2020.
4. Тарасун В. Аутологія: теорія і практика. Київ: Вадекс, 2018. 590 с.

Форостян О. І., Артишева К. О.

КОРЕКЦІЯ МОВЛЕНЕВОГО РОЗВИТКУ У ДІТЕЙ ІЗ АУТИЗМОМ

Постановка проблеми. Конвенція ООН з прав дитини в якості вихідної точки розглядає права кожної окремої дитини. У Конвенції зазначається, що всі діти мають фундаментальними правами, проте багато з них з різних причин потребують додаткової підтримки і допомоги на різних стадіях розвитку для реалізації своїх прав. Така додаткова допомога необхідна дітям з аутизмом.

Успіх розвитку мови, і корекційної роботи в цілому, багато в чому залежить від дій батьків дитини з аутизмом. В їхньому бажанні допомогти своїй дитині соціалізуватися. Батькам необхідно використовувати спілкування, як канал впливу на неконтактність і подолання її. Це як раз той ефективний засіб, який завжди в руках у сім'ї. Накопичений у світі досвід показує, що використання цього засобу приносить чималі результати.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У дітей із розладами спектру аутизму, окрім основних специфічних особливостей фізіологічного та психологічного розвитку, порушується можливість здійснювати мовленнєву діяльність. Вони страждають від власної нездатності налагодити соціальну взаємодію, підтримувати контакт з людиною без явного психологічного дискомфорту, для них характерні труднощі сприймання інформації і розуміння ситуації спілкування. Такі недоліки можуть бути наслідком відсутності самої потреби у спілкуванні, або посилене прагнення уникати контактів. Однак, часто основою несформованої комунікативної функції в дитини з аутизмом є хворобливий невротичний досвід, хронічна недостатність спілкування у ранньому дитинстві, відсутність сприятливої ситуації користування мовленням [1, 3].

Л. Каннер припустив, що синдром раннього дитячого аутизму частіше трапляється у дітей, ніж це вважалось раніше, і що ранній дитячий аутизм помилково розглядали як розумову відсталість або дитячу шизофренію. Було виявлено п'ять головних критеріїв дитячого аутизму: глибоке порушення контакту з іншими людьми; нав'язливе прагнення до одноманітних форм активності; поглинутість предметами, які крутяться; мутизм, або мовлення, не спрямоване на міжособистісне спілкування; високий когнітивний потенціал.

В результаті досліджень авторів (Н.В. Базима; Т.В. Скрипник; В.Тарасун; Л.О. Юрченко; Л.В. Олтаржевська; Т.А. Малюченко; С.В. Худак; Н.М. Мягких; М.К Шеремет; Ю.В. Коломієць та інших) у структурі раннього дитячого аутизму вдалося виявити такі розлади, як порушення апетиту,

Наукове видання

ПРОБЛЕМИ РЕАБІЛІТАЦІЇ
Збірник наукових праць

За зміст та орфографічне оформлення відповідальність несуть автори наукових робіт